

21.12.2007

**Digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmä
Verkkopalveluryhmän kokous**

Aika: 18.12.2007 klo 12.05 – 14.10

Paikka: Kansalliskirjasto, Fabianian kokoushuone, Yliopistonkatu 1

Läsnä: Markku Löytönen, HY, puheenjohtaja kohdat 1-6
Totti Mäkelä, Tieteen tietotekniikan keskus CSC
Birgitta Auren, Vaasan kaupunginkirjasto
Elisa Orrman, Kansallisarkisto
Ari Muhonen, TKK
Sirku Blinnikka, Päijät-Hämeen koulutus konserni, saapui kohdan 3 käsittelyn aikana
Juha Hakala, Kansalliskirjasto
Annu Jauhiainen, Kansalliskirjasto, puheenjohtaja kohdat 7-10

Asiantuntijat:

Erkki Lounasvuori, Yleisten kirjastojen keskuskirjasto

Esa Kurki, Kansalliskirjasto

Ere Maijala, Kansalliskirjasto

Aki Kangas, Kansalliskirjasto, sihteeri

Poissa: Nina Hyvönen, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia

Jarmo Saarti, Kuopion yliopisto

Teo Kirkinen, HY

Kari Liukkunen, OY

Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto

Ari Rouvari, Kansalliskirjasto

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12.05.

2. Asialistan hyväksyminen

Asialista hyväksyttiin kokouksen työjärjestykseksi.

3. Tiedotusasioita

Korkeakoulujen yhteisen kirjastojärjestelmäkonsortion valmistelu

Linnea2-konsortion ja AMKIT-konsortion yhdistäminen kirjastojärjestelmäasioiden osalta on suunnitteilla. Kahden konsortion malli on osoittautunut kankeaksi, sillä päätökset korkeakoulujen kirjastojärjestelmäasioissa täytyy tehdä nykyisin kahdessa konsortiossa.

On perustettu työryhmä valmistelemaan korkeakoulujen yhteisen kirjastojärjestelmäkonsortion muodostamista. Työryhmässä on edustus Linnea2- ja AMKIT-konsortioista sekä Kansalliskirjastosta ja se laatii esityksen yhdistymisestä ensi vuoden helmikuun loppuun mennessä. Esitys luovutetaan Linnea2- ja AMKIT-konsortioille, jotka tekevät päätöksen mahdollisesta yhdistymisestä.

Tietohallintostrategia lausuntokierrokselle

Kansalliskirjaston tietohallintostrategia on ollut työn alla tämän vuoden keväästä alkaen ja valmistelutyö on sujunut suunnitelmien mukaan. Tietohallintostrategia lähetetään kirjastosektorien ja sidosryhmien kommentoitavaksi.

Sovittiin, että kommentoidaan strategiaa lähemmin kohdassa 7.

Opetusministeriön asettama aineistojen pitkäaikaissäilytystä ja käyttöä selvittävä työryhmä saanut työnsä päätökseen

Opetusministeriön asettaman, aineistojen pitkäaikaissäilytystä ja käyttöä selvittävän työryhmän loppuraportti luovutetaan 18. tammikuuta 2008. Tavoitteena on käynnistää hanke, jossa luodaan yhteinen pitkäaikaissäilytys- ja hakujärjestelmä muistiorganisaatioille.

Julkaisuarkistohankkeita

Ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistohankkeen pilotointi on käynnistynyt seitsemässä ammattikorkeakoulussa. Hanke jakaantuu sähköisen opinnäytetyöarkiston kehittämiseen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan tutkimusaineistoihin. Kansalliskirjasto on mukana palveluntarjoajana. Tieteen tietotekniikan keskus CSC on mukana ohjausryhmässä.

Kansallisten julkaisuarkistojen infrastruktuurihankkeen suunnittelu on käynnistymässä. Suunnitteilla on, että Kansalliskirjasto tarjoaisi julkaisuarkistojen infrastruktuuripalveluja kiinnostuneille kirjastoille.

4. Linda-yhteistietokannan kehittäminen ja tulevaisuudennäkymät

Kansalliskirjasto on aloittanut Ex Libriksen kanssa pilottiprojektin, jonka tarkoituksena on parantaa LINDAn toimivuutta ja luoda samalla perusta kansalliselle yhteisluettelolle. Jo pitkään on ollut ilmassa erilaisia suunnitelmia yliopistokirjastojen yhteisluettelon LINDAn laajentamiseksi kattamaan kaikki kirjastosektorit Ruotsin LIBRISin tapaan. Yhtenä suurimpana kapulana näissä rattaissa on kuitenkin ollut Voyager-kirjastojärjestelmä, jonka yhteisluettelo-ominaisuudet ovat huonot. Kaikki resurssit ovat menneet nykyisen LINDAn parsimiseen edes jotenkin toimivaksi.

Sen jälkeen kun Ex Libris otti vastuulle myös Voyager-järjestelmän kehittämisen, ollaan asiassa viimein päästy askel eteenpäin. Voyagerin yhteisluettelo-ominaisuudet todettiin niin puutteellisiksi, että uusi järjestelmätoimittaja tarjosi vaihtoehdoksi Aleph-järjestelmää, jonka yhteisluettelo-toiminnot pelaavat yhteen myös Voyager-kantojen kanssa.

Viimeinen päivä lokakuuta asennettiin kirjastoverkon uudelle yhteispalvelimelle myös Aleph, johon ladataan kokeiluluontoisesti neljä Voyager-tietokantaa ja pilotoidaan niillä yhteisluettelon toimintaa tällä alustalla.

Pilottivaiheen on tarkoitus kestää vuoden loppuun. Jos kokemukset ovat myönteisiä, tullaan ensi vuoden aikana Voyager-yhteisluettelosovellus korvaamaan Alephilla. Myös neuvottelut ammattikorkeakoulukirjastojen liittymisestä Lindaan aloitettaneen silloin uudestaan.

Esitys: Esa Kurki kertoo Linda Aleph-pilotin etenemisestä ja tavoitteista, jotka tähtäävät Lindan laajentamiseen kansalliseksi yhteisluetteloksi.

Liite 1

Päätös: Esityksen mukaan.

Todettiin, että yhteistietokantaa kehitettäessä tulee arvioida kustannusvaikutukset kaikkien kirjastojen kannalta.

Tulee varmistaa, että yhteisluettelon kehittäminen on linjassa uuden sukupolven tietojärjestelmien ja ns. yhden luukun palvelujen kehittämisen kanssa.

Todettiin, että myös avoimeen lähdekoodiin perustuvia järjestelmiä voisi harkita. Tosin suuri lisätyön tarve ja aikataulujen venyminen voivat aiheuttaa ongelmia.

Yhtenäiset luettelointitietueet ovat yhteisluettelossa olennaisia. Vaikka luettelointisäännöt ovat kansallisesti yhtenäiset, on tehty paikallisia ratkaisuja, jotka vaikeuttavat järjestelmien ns. tuplatietueiden kontrollia.

On oleellista, että uudesta järjestelmästä ei koidu suuria linsenssimaksuja kirjastoille. Poimintaluettelointimahdollisuus on myös olennainen kriteeri.

Mahdollisesta uuden sovelluksen valinnasta keskustellaan konsortion jäsenten kesken. Koska Linda on konsortiosopimuksen mukaan Kansalliskirjaston tietokanta, päätös mahdollisesta sovelluksen vaihdoksesta tehdään Kansalliskirjastossa konsortion jäsenten näkemysten perusteella.

5. Virtuali-Manda, Mandis

Manda-tietokannan ylläpito päätettiin lopettaa v. 2004. Lopetuspäätöstä suositti Yleisten kirjastojen neuvosto, joka myös ehdotti, että ”tietokanta olisi syytä säilyttää toistaiseksi käytettävissä jäädytettynä.” Virheelliset ja puuttuvat viitteet sekä ajantasaisen saatavuustietojen puuttuminen kokonaan ovat harhaanjohtavia kaukopalvelutyössä, joka on ollut Mandan tärkein funktio.

Kansalliskirjastossa on Manda-tietokanta herätetty uudelleen henkiin Nelli-portaaliin Mandis-nimisellä hakupalveluna. Kaukopalvelun ja muidenkin vain maakuntakirjastojen kokoelmista aineistoja etsivien käyttöön Mandis tarjoaa kohdennetun ja ajantasaisen maakuntakirjastomonihan, joka ei tuo hakuihin lainkaan maakuntakirjastojen ulkopuolisia aineistoja. Uusi palvelu poistaa myös tarpeen luoda Nelliin erikseen 19 maakuntakirjaston ja Yleisten kirjastojen keskuskirjaston hakuryhmää. Mandis mahdollistaa kirjastoille myös poimintaluetteloinnin Z39.50n tai SRUn kautta.

Päätöksen Voyager-Mandan lopullisesta kohtalosta tekee Yleisten kirjastojen neuvosto.

Esitys: Ere Maijala esittelee Nellin Mandis-hakua verkkopalveluryhmälle.

Liite 2

Päätös: Esityksen mukaan. Kohdan 5 käsittelyn päätteeksi käsiteltiin kohta 9. Seuraavien kokousten ajankohdat.

Todettiin, että on periaatteessa mahdollista rakentaa virtuaalinen yhteisluettelo useammastakin tietokannasta kuin Mandiksessa nyt on, mutta silloin ylläpidon tarve kasvaa. Fyysiset yhteisluettelot ovat edelleen tärkeitä, koska yhteisluetteloon kuuluvia kirjastoja voi olla suuri määrä.

6. Laitteistohankkeen loppuraportti ja Digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmään kuuluvan laitteistoryhmän mahdollinen jatko

Kirjastokonsortioiden keskitettyjen laitteiden uudistamishanke on saatettu loppuun. Uusi palvelin on otettu käyttöön syksyn kuluessa. Laitteistohankkeen ohjausryhmä on pitänyt viimeisen kokouksensa. Asiaan liitteenä Laitteistohankkeen loppuraportin tiivistelmä.

Kun laitteiston uudistamishanke alkoi, Digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmään kuuluva laitteistoryhmä päätti ”lomauttaa” itsensä hankkeen ajaksi. Keväällä 2007, asiantuntijaryhmiä uudistettaessa, päätettiin jättää laitteistoryhmä valitsematta siinä vaiheessa, koska laitteistohanke oli vielä kesken. Asiaan oli määrä palata, kun laitteiston uudistaminen on viety loppuun.

Esitys: Kansalliskirjasto esittää, että erillistä laitteistoryhmää ei tarvita, vaan laitteistoasioita hoidetaan jatkossa käytännön tasolla kirjastokonsortioiden ja CSC:n välisissä laatupalaverissa. Verkkopalveluryhmä käsittelee suuremmat linjaukset ja kunkin konsortion päättävät elimet tekevät päätökset.

Liite 3

Päätös: Esityksen mukaan.

7. Verkkopalveluryhmän toimintasuunnitelma 2008

Esitys: Käydään lähetekeskustelu vuoden 2008 toimintasuunnitelmasta

Päätös: Kommentoitiin tietohallintostrategian luonnosta (versio 2007-12-04) ja käytiin lähetekeskustelu vuoden 2008 toimintasuunnitelmasta.

Tietohallintostrategian kommentit

Tähän mennessä tietohallintostrategiasta saadut kommentit ovat olleet pääosin positiivisia. Eräitä täsmennyksiä on toivottu, muun muassa kirjasto 2.0 –käsitteen määrittelyä. Myös mainintoja yleisten kirjastojen tietojärjestelmien nykytilasta ja aineistojen pitkäaikaissäilytyksessä käytettävistä järjestelmistä tulee selventää.

Tietohallintostrategia on laadittu Kansalliskirjaston tarjoamien palvelujen kehittämisen tueksi. Kansalliskirjaston lisäksi koko kirjastoverkon merkitys tulee ottaa huomioon. On oleellista, että palveluita suunnitellaan yhteistyössä kirjastosektorien kanssa, kirjastojen ja niiden asiakkaiden tarpeisiin perustuen.

Strategian kieliasua tulee selkeyttää ja käsitteitä täsmentää. Tulee myös tarkistaa, että strategiassa viitataan yliopistolain uusimpaan versioon.

Tietohallintostrategia lähetetään kommentoitavaksi kirjastosektoreille ja sidosryhmille. Saadut kommentit käsitellään Kansalliskirjaston triangelitiimissä ja niiden perusteella työstetään strategian lopullinen versio. Strategia lähetetään Kansalliskirjaston johtoryhmään sekä johtokuntaan hyväksyttäväksi.

Verkkopalveluryhmän toimintasuunnitelma 2008

Digitaalisen kirjaston kehittäminen ja kirjasto 2.0 ovat laajoja kokonaisuuksia, joita käsitellään. Konkreettisempia aiheita ovat julkaisuarkistot, yhteisluettelo, kaukopalvelu, pitkäaikaissäilytys, rakennemuutokset ja konsortiorakenteen kehittäminen. Digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmän ryhmien välistä yhteistyötä tulee tehostaa.

Sovittiin, että yleisten kirjastojen verkkopalveluita esitellään seuraavassa verkkopalveluryhmän kokouksessa 8.2.2008.

Toivottiin, että verkkopalveluryhmän kokoukset painottuisivat toiminnan suunnitteluun, ei niinkään tiedotusasioihin.

Vuorovaikutusta ja dialogia Kansalliskirjaston ja kirjastosektorien välillä tulee kehittää edelleen. Korostettiin myös kansallisten palveluiden suunnittelua kirjastosektorien ja Kansalliskirjaston yhteistyönä.

8. Muut asiat

Muita asioita ei ollut käsiteltävänä.

9. Seuraavien kokousten ajankohdat

Esitys: Sovitaan kaksi kokous kevätkaudelle 2008, ensimmäinen helmikuulle ja toinen toukokuulle.

Päätös: Kevätkauden 2008 kokoukset pidetään perjantaina 8.2.2008, klo 13-15, sekä maanantaina 12.5.2008, klo 14-16.

10. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.10.